

Pionirstvo Anžeta Tavčarja: K uvodu v antropologijo drog

Rajko Muršič

S temi besedami se z bolečino v srcu spominjam enega najbolj pronicljivih študentov, kar sem jih spoznal skozi svoje mentorsko delo. V prvih letih študija je bil Anže Tavčar nekoliko zadržan, nato pa se je v času izdelovanja diplomskega dela vedno bolj suvereno postavil na lastne noge. Pri tem se ni pretirano oziral na hierarhije in starostno razliko, tako da sva razvila pristen kolegalni odnos.

Diplomsko delo, ki nam ga je pred skoraj desetimi leti zapustil Anže Tavčar, je bila praktično prva celovita antropološka obravnava tematike drog pri nas. Njegovo stališče glede antropologije je bilo nedvoumno: "Kulturna antropologija je edina veda, ki bi morala upoštevati, da so substance, ki se uživajo izven namenov običajnega prehranjevanja, univerzalno antropološko dejstvo in iz tega tudi izhajati pri njihovem preučevanju" (Tavčar 2006: 1).

Izhajajoč iz teh ugotovitev, je bil primoran kar sam narediti nekaj pionirskih korakov, pri katerih je upošteval in prikazal široko razvejane primere uporab različnih sredstev za spreminjanje zavesti in percepcije sveta pri najrazličnejših svetovnih ljudstvih, podedovana znanja in poglede tistih, ki so preučevali učinke drog v sodobni Evropi, ter pregledno, a celovito podal temeljna znanja o delovanju psihoaktivnih snovi na človeško telo in njegov zaznavni aparat.

Zato je njegova diplomska naloga, ki jo je pripravil in pisal v letih 2005 in 2006, prvo celovito delo, ki v svojem prvem delu prinaša celovit pregled tematike drog, njihove uporabe v tradicionalnih in modernih družbah. Anže Tavčar je v tem uvodnem delu diplomske naloge postavil svojo lastno, in po mojem mnenju zaradi njene enostavnosti in empirične utemeljenosti tudi edino smiselno klasifikacijo drog glede na njihovo učinkovanje in kemično sestavo, obenem pa je izhajal tudi iz družbenega konteksta njihove rabe:

"Antropologiji ustrezná klasifikacija mora izhajati iz človeka in učinka, ki ga imajo droge na njegov psihosomatski ustroj." (Tavčar 2006: 8)

Anže Tavčar je pri klasifikaciji sledil nemškemu zdravniku Louisu Lewinu in britanskemu antropologu Richardu Rudgleyu in razdelil droge na halucinogene, opojna sredstva (topila), hipnotike in stimulantne.

Pri tem ni mogel spregledati dejstva, da je nadzorovana uporaba psihoaktivnih substanc univerzalna značilnost človeštva in da je, tudi če jo uporabljajo le izpostavljeni posamezniki in posameznice, večji in večče prehajanja med svetovi, torej ritualni specialisti in zdravitelji, ki jih danes v glavnem vseprek imenujejo šamani, uživanje drog vedno družbeno dejanje, ki zahteva učenje, pridobivanje izkušenj in zunanji nadzor.

V moji generaciji, ki se je socializirala v sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, je bila praksa uživanja drog dokaj vsakdanja, četudi ne pretirano množična. Navduševali so nas njeni teoretiki, ki so z eno nogo stali v kontrakturnih in podkulturnih gibanjih takratnega časa ter predhodnih desetletij, na primer Timothy Leary (1988), posebno odkritje pa je bilo pisanje antropologa Carlosa Castañede, ki nas je s svojimi spisi o vajeništvu pri jakijškem veščcu, ki ga je imenoval Don Juan, popeljal v skrivnosti "tonala" in "naguala" (glej npr. Castañeda 1974).

Ob koncu osemdesetih let se je v dolgo vrsto civilnodružbenih gibanj in pobud, ki so počasi spodmikale

samoupravne socialistične ureditve, uvrstila tudi Antiprohibicionistična zveza Slovenije. Nekako v tistem času je začela Katedra, mesečnik mariborskih študentov, pri kateri sem se učil novinarske obrti, še pred tem pa Kmečke in rockodelske novice, objavljati prispevke o neverjetnih učinkih iboge oz. ibogaina. Zdelo se je, da bomo v zadnje desetletje prejšnjega stoletja vstopili osvobojeni zavor: legalizacija mehkih drog se je zdela skorajda samoumevna pritaklina "demokratizacije". Ne, nikakor! Resničnost je pač šla svojo pot. Odvisnosti so ostale, iboga prav tako.

V empiričnem delu raziskave je Anže Tavčar dobro desetletje in pol po prvih izkušnjah z ibogo v slovenskem prostoru podrobno opisal ibogain in ibogainske tretmaje, ki so od sedemdesetih let naprej postali znani po tem, da naj bi pomagali premagati potrebo heroinskih odvisnikov po heroinu.

Po uspešnem zagovoru diplome (8. 11. 2006) se je Anže Tavčar leto kasneje vpisal na podiplomski študij. Takrat smo v okviru predbolonjskega magistrskega programa preizkušali model novega mednarodnega magistrskega študija Creole/Kreol, Kulturna raznolikost in transnacionalni procesi, v okviru katerega je bil predviden enoletni študij na eni izmed partnerskih institucij. Anže je za temo magistrskega dela predlagal orientalizme v sodobni Evropi s primeri z Irske ter iz Avstrije in Slovenije. Če me spomin ne vara, je v študijskem letu 2008-2009 pol leta študiral v Maynoothu, drugo polovico leta pa na Dunaju. Konec leta 2009 se je vrnil k antropologiji drog, vendar pa svojega načrta ob spremembi teme žal ni dokončal. Njegov program je obsegal študij na Dunaju, kjer nas je zapustil 9. avgusta 2012.

Anžeta se spominjam kot pozornega sogovornika, ki ni izgubljal časa s publicami, temveč je bil, kjerkoli je to bilo mogoče, pripravljen na akcijo. Ko se je leta 2007-2008 vključil v organizacijo kongresa Evropske zveze socialnih antropologov in antropologinj (EASA), je po svoji presoji naredil fotografije Ljubljane in prireditvenih prostorov, pripravil pa je tudi informativne predstavitve prireditve in gostiteljev, ki smo jih predvajali v osrednjem hodniku Filozofske fakultete.

Kratek pregled ibogainskega obreda prehoda je objavil v angleškem jeziku na spletu (<http://www.ibogaine.desk.nl/SofTInitiationProtocol.html>), in do sedaj je bilo to, poleg diplomske in dveh seminarskih nalog, vse, kar nam je zapustil. Prav zato, ker je bil njegov "poskus" tako uspešen, objavljamo oba dela njegovega pionirskega diplomskega dela, najprej pregledno-teoretski del o zgodovini in sistematiki uživanja drog, nato pa bo sledil še empirični vpogled v zakrament prehoda.

Citirane reference

Castañeda, Carlos

1974 Tales of Power. Harmondsworth, Middlesex: Penguin Books.

Leary, Timothy

1988 Fragmenti sećanja. Beograd: Pan publik.

Tavčar, Anže

2006 'Substance kulture: Uvodi v antropologijo drog.' Diplomsko delo. Ljubljana: Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani.